

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Vėl bunda Sąjūdis?

Argi ir vėl?.. Kitoks nei 1988-aisiais metais? Anuomet būta tiek daug vilčių, entuziazmo, švarių minčių, lygybės ir brolybės, jaunatviškumo. Tada žmonės jausdavo bičiulišką petį ir supratingą žvilgsnį... Visiems, net ir komunistams (slapčia) buvo siekis nusimesti sovietinio režimo jungą ir pasijusti laisvais. Stebuklas įvyko: Lietuva tapo laisva.

Pamažu laisvė apteko kasdienio gyvenimo ir jaunos valstybės kūrybos nesusipratimais – dėl seno raugo komunistinės gyven-senos ir jauno pakilimo orientuotis į Europą skubos... Trintis tarp komunistinės praeities ir buržuazinės ateities ir stiprėdavo, ir silpdavo, o Rytų kaimynas nesnaudė. Jeigu ne Jelcinas, ne Gorbačiovas, atleidę maskvietiško bolševikinio valdymo vadžias, dar neaišku, kas būtų atsitikę su jaunutėmis Baltijos valstybėmis. „Jau bunda Baltija!“ – dundėjo galvoje kiekvienam pasiryžėliui kurti naują Lietuvą ant senosios komunistinės-komjaunuoliškos Lietuvos griuvėsių...

Praėjo beveik 30 metų gyvenant po Laisvės saule. Kas atsitiko, kad vienas po kito „Pro patria“ ir „Vilniaus forumo“ steigėjai bei veikėjai vėl kviečia žmones gelbėti trūkinėjančią Lietuvos vienybės ir brolybės giją? O atsitiko tai, kad buvo suburžuazėta, pasmilkant buržuia pro-komunistiniu dūmu... Ilga Maskvos ranka siekia toli, net Užatlantę – su jos įnoringu, nenuspėjamu prezidentu. Eiliniai Lietuvos piliečiai, gaudydami žinias, sklindančias iš Amerikos žemyno ir Vakarų Europos, savo gyvenimuose nejaučia stabilumo. Tarytum Trečiojo pasaulinio karo, šliaužiančio per kelis žemynus, šmėkla meta ir ant mūsų Lietuvos gana kraupų savo šešėlį.

O čia dar ir mūsų intelektualai, ugdantys ultraliberalų jaunimą... Štai kaip sąjūdis „Vilniaus forumas“ apibūdina Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos institutą. „Sovietmetį primenančiais metodais slopinama akademinė laisvė ir pažeidžiamos 'neteisingai mąstančių' (turima galvoje studentų patriotizmą skatinantys dėstytojai – A. Ž.) darbuotojų pilietinės ir profesinės teisės. Tęsiasi apie šias neigiamas tendencijas viešai kalbančio profesoriaus Vytauto Radžvilo ideologinis ir politinis persekiojimas“. Prieš tokį universiteto vadovų nusiteikimą kyla naujojo Sąjūdžio banga. Dieve duok, kad Sąjūdžio idealai išliktų, kad turėtų tąsą ir jau trisdešimtmečio greit sulauksiančioje Lietuvos valstybėje. Pasirodo, reikia nuolat budėti...

Aldona Žemaitytė-Petrauskienė

Donald Judd. Aluminum Box. Chinati Foundation, Marfa, Texas

DVASIŲ BALADĖ

*Girios senos kaip vandenys. Samanos.
Klaidžios pasakos kurčio pušyno.
Miško dvasios, kur kalba nesąmonės
Ir kurios savo vardo nežino.*

*Jos užgimę audroj vakarykštėje,
Išsivertę iš degančio kelmo.
Jas griaustiniai maurodami krikštijo,
Joms durnaropės byra iš delno.*

*Apsisiautusias rūkstančia tunika,
Kaukia jos per miškų karaliją
Ir išgąsdina vaiką ir kunigą,
Kurie velnio ir angelo bijo.*

*Jos paukščiuką nuo epušės nuspiria,
Nugramzdina į vandenį – nuogą,
Pamaitina gyvatę ir musmire,
Prinokina nuodingąją uogą.*

*Jos nutūpusios užburia ažuolus
(Iš tų medžių bus pjaunamas karstas)
Ir murmėdamos maišos kaip mašalas,
Ir į dūmus pavirsta jų barzdos.*

*Girios senos kaip vandenys. Samanos.
Klaidžios pasakos kurčio pušyno.
Miško dvasios, kur kalba nesąmonės
Ir kurios tikro Dievo nežino.*

Henrikas Radauskas

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2018 m. suteikė 10 000 Eur paramą šeštadieniniam „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuvių puoselėjimas pasaulyje“

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Aldona Žemaitytė-Petrauskienė. Vėl bunda Sąjūdis? • **2-as psl.** Aldona Ruseckaitė. „Mes esame paveikti mūsų nuostabios tėvynės grožio...“ (Petras Babickas) • **3-as psl.** Vainius Aleksa. Paliko savo meną, kuriuo dar ilgai džiaugsimės (2) • **4-as psl.** Astrida Petraitytė. Dingusio pasaulio liudytojai (2) • **5-as psl.** Algis Vaškevičius. Parodoje M. K.Čiurlionio nacionaliniame muziejuje – liaudies meno perlai • **6-as psl.** Ieva Marija Mendeikaitė. „Kaip veikia Japonija?“ • **7-as psl.** Marija Remienė. Laisvasis pasaulis ir kolchozai • **8-as psl.** Kultūros kronika/ Šiųmetės Indianapolio lietuvių šventės

Kitame numeryje: Baltijos šalių simbolistai Paryžiuje • Lauros Sintijos Černiauskaitės „Šulinio“ slėpiniai

„Mes esame paveikti mūsų nuostabios tėvynės grožio...“

Petras Babickas

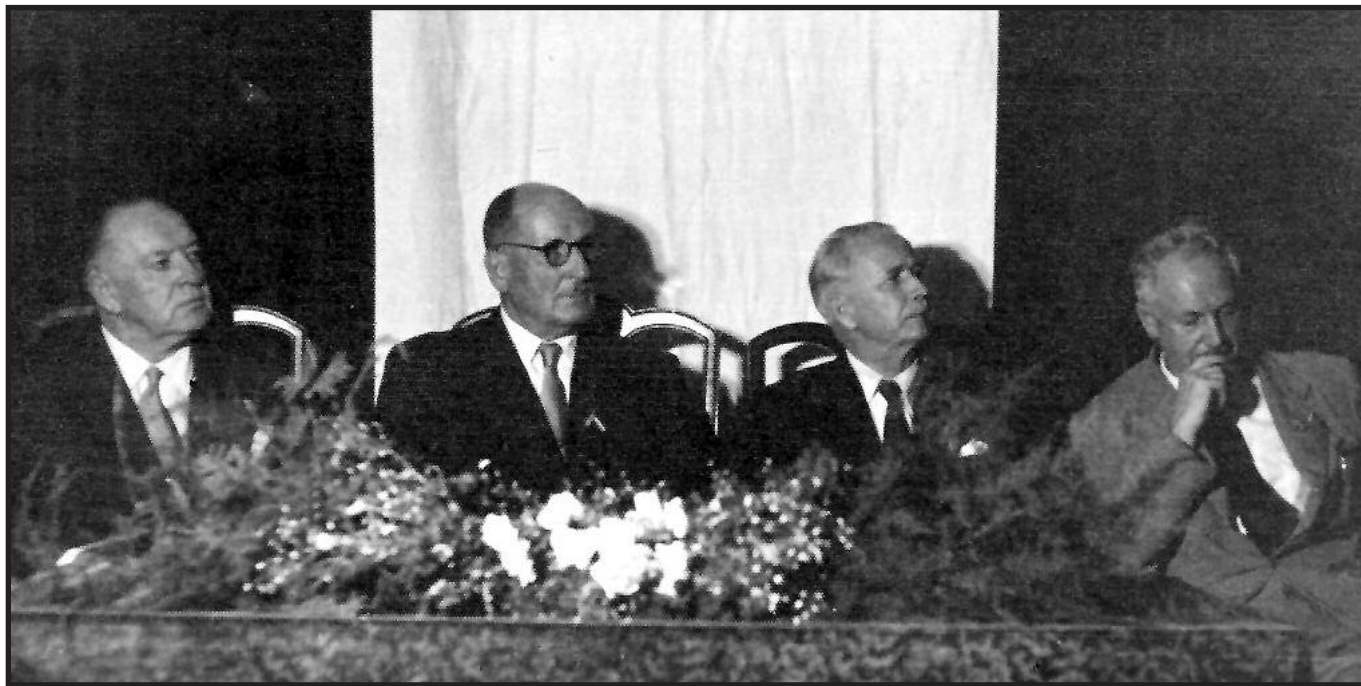
Aldona Ruseckaitė

Šįmet, Valstybės atkūrimo 100-čio metais, vis dairomės į tuos žmones, kurie iš tikrųjų kūrė Lietuvą. Viena iš tokių iškilių asmenybių yra Petras Babickas, kurio gimimo diena – gegužės 12-oji, o ir su-kaktuvinis skaičius gana įdomus – 115 metų. Tai plataus kultūrinio darbo žmogus: poetas, prozininkas, publicistas, vertėjas, žurnalistas, fotografas, redaktorius, kino operatorius, radijo laidų organizatorius, pedagogas, dailininkas, kraštotyrininkas, muziejininkas, diplomatas, keliautojas. O apibūdinant jį trumpai – didis Lietuvos patriotas. Rodosi, kaip vienas žmogus tiek galėjo aprėpti, tačiau Babickas buvo veiklus, darbštus, organizuotas, nesišliejo prie jokių literatūros srovių, nemezgė artimų santykių su menininkais, nesėdėjo kavinėse, nelinko į bohema, apie jį neišliko kurioziškų anekdotų ar pikantiškų istorijų.

1944 m. P. Babickas pasitraukė į Vakarus, 1946 m. pasiekė tolimąją Braziliją ir šioje šalyje gyveno iki mirties. Rašytojo patriotizmas buvo toks didelis, jog jis neatsisakė Lietuvos pilietybės, todėl negavo Brazilijos pensijos, senatvėje labai skurdo, bet liko išdidus. Apmaudu, jog atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę, Babickas jau nepajėgė keliauti ir aplankyti Tėvynės, nebeturėjo sveikatos. Laiškuose jis deklaravo savo nuostatą, jog į gimtinę sugrįš tik tada, kai jos sienas saugos Lietuvos kareiviai ir Lietuvos muitinė. Kai 1953 m. mirė Stalinas, Babickas didžiausio Rio de Janeiro dienraščio korespondentui nediplomatiškai leplelėjo, jog tai esanti maloni naujiena, ir pateko į pirmuosius oficialiosios spaudos puslapius.

P. Babickas per visą sovietinės okupacijos laikotarpį visokiais būdais gaivino Lietuvą, įvairiais veiksmais kovojo su didžiuoju Tėvynės okupantu.

1941 m. Babicko iniciatyva Kaune, Vytauto Didžiojo karo muziejuje, įkuriamą Raudonojo teroro ekspozicija, kurios eksponatai vaizdžiai pasakojo apie NKVD piktadarystes pirmosios okupacijos metais, apie besitraukiančios iš Lietuvos Raudonosios armijos nusikaltimus. Muziejus buvo aktyviai lankomas, mokytojai vesdavo moksleivių ekskursijas. Antrosios rusų okupacijos metais ši ekspozicija buvo išdraskyta, sunaikinta. Ir jeigu Babickas nebūtų pasitraukęs į Vakarus, jau vien už darbą prie šios raudonųjų nusikaltimų ekspozicijos būtų gavęs mažiausiai 25 metus lagerio. Tačiau iškeldamas iš Lietuvos, jis vis tik išsivežė nemažai medžiagos šia tema. Ir 1948 m. Buenos Airėse išleido knygą „Lietuva bolševikų okupacijoj“ Jurgio Manto slapyvardžiu. Ši knyga yra bibliografinė retenybė. Tai 135 puslapių, 1 000 egzempliorių leidinys. Įvykiai pasakojami pirmuoju asmeniu, autentiškai prisimenamas 1940 m. birželio 15 d. rytas, kai iš Kauno radijo buvo perskaitytas Sovietų Sąjungos ultimatas Lietuvai, autorius savo akimis matė, kaip sovietų motorizuoti daliniai bei raitelių voros įžengė į miestą ir traukė Laisvės alėją, nė vienas doras žmogus neišėjo į gatvę ir nemėtė rusų kareiviams gėlių. Lietu-

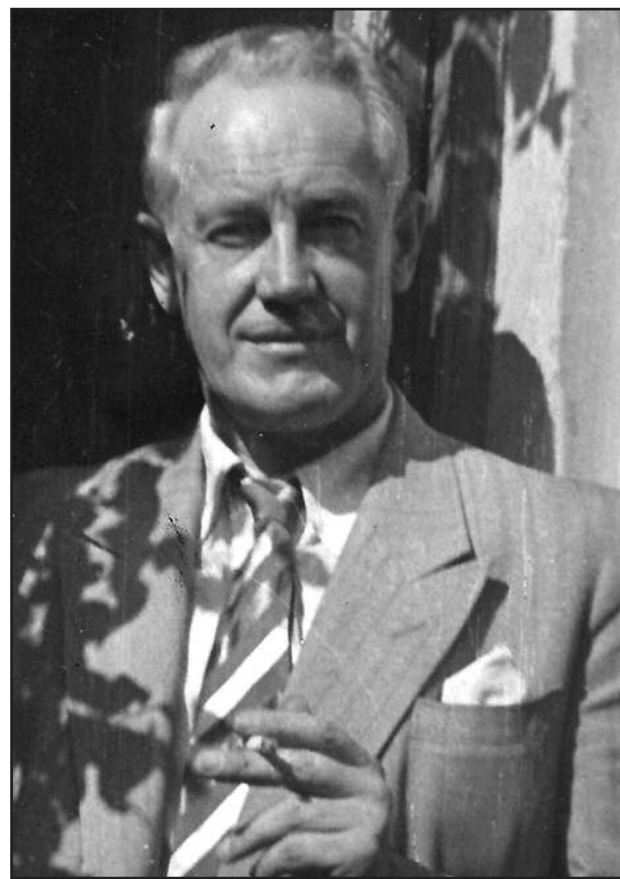

Latvijos Nepriklausomybės minėjimas, Rio de Janeiras, 1960 11 18. Iš kairės: Latvijos Nepaprastasis pasiuntinys ir įgaliotasis ministras dr. Peter Olinš, Latvijos Rio de Janeiro draugijos pirmininkas Ozolinš, Estijos konsulas, rašytojas Karl Ast, P. Babickas

viai jautė savo mylimos Tėvynės tragedijos pradžią. Babickas pasakoja, kaip Lietuvos „prezidentu“ buvo paskirtas Justas Paleckis, kaip prof. Vincas Mickevičius-Krėvė važiuojo į Maskvą pas V. Molotovą, prisimena, kaip buvo renkamas Liaudies Seimas, naikamos knygos ir kiti tų metų istoriniai faktai. Šioje knygoje pateikiama XX a. šmėklos – bolševizmo – istorija, kuri konkretizuojama per šturpius Lietuvos įvykius. Autorius remiasi faktais, skaičiais, dokumentais, pavardėmis, nukankintųjų fotografijomis. Išskyla kruvinasis teroras Raičiuose, Pravieniškėse, Petrašiūnuose ir kitose vietose. Pasakojama apie tremimus į Sibirą ir retoriškai klausama – už ką? Tačiau knygoje Babickas parodo savo toleranciją ir plačias pažiūras: „Aiškinau, kiek pajėgdamas visiems savo draugams, kad Sovietų pilietis čia nėra kaltas. Kalta valdžia, kuri privedė rusų tautą prie tokio pasibaisėtino kūno ir dvasios skurdo...“ Knygos pabaigoje jis iškelia klausimą skaitytojams, į kurį ir pats atsako: „Ar komunistai, ypač Sovietų Sąjungos, kuri yra visose kultūros ir civilizacijos srityse atsilikusi nuo Vak. Europos mažiausiai 200 metų, gali ką nors teigiamo suteikti pasauliui? Atsakymas tėra tik vienas: NIEKUOMET... Tūkstančius metų, kaip rodo pasaulio istorija, žmonija ieškojo santvarkos idealo ir po įvairiausių kovų ir mėginimų rado tą idealą kilniame Kristaus moksle. Iš to prašosi vienintelė išvada: tik dvasia tobulėdama gali ir turi pasaulio tvarką tobulinti.“

Brazilijoje Petras Babickas nugyveno gan turiningą gyvenimą, nors ir liko senatvėje labai vienišas. 1950–1965 m. jis dirbo Lietuvos atstovybėje Rio de Žaneire sekretoriumi, kultūros ir spaudos atašė. Šios atstovybės įgaliotasis ministras buvo vokiečių kilmės, bet Lietuvos reikalams atsidavęs Frikas Meieris (1893–1965). Babickas čia dirbo labai daug, jis visas jėgas ir laiką atidavė lietuvių labai. Paren-gė ir išleido informacinių leidinių apie Lietuvą ispanų, portugalų, anglų kalbomis. Organizavo literatūros vakarus, rengė parodas. Jau 1955 m. Rio de Janeire, Dailės mokyklos salėje, jis surengė gan didelę Lietuviško meno parodą, surinko nemažai audinių, drožinių, paveikslų, fotografijų iš te-

nykštės lietuvių bendruomenės, kai ką parsisiųsdino iš JAV lietuvių. Paroda sulaukė ne tik didelio tautiečių, bet ir brazilų dėmesio, lankytojų srautas visus maloniai paveikė, tad Babickui gimė idėja, kad reiktų įkurti Rio de Janeire pastovų lietuviško meno ir kultūros muziejų. „Toks muziejelis turėtų neįkainojamos vertės mūsų tėvynės kovoje dėl laisvės...“ (Iš P. Babicko laiško). Jau turėjo ten sukaupęs apie 300 eksponatų, buvo pažadėtos patalpos, tačiau 1965 m. Lietuvos atstovybę Rio de Janeire staiga uždarė, valdžia patalpų muziejui nedavė, pats P. Babickas neturėjo nei namų, nei turtų, o dar liko ir be darbo. Tačiau rašytojo širdis vis tiek plakė Tėvynės reikalais. Čia reikia priminti, jog P. Babickas stovėjo prie Lietuvos radijo ištakų, nes 1926 m., kuriantis Kauno radiofonui, jis užsidedė šiuo darbu, buvo pranešėjas, laidų redaktorius, tobulino lietuvių kalbą. Radijo bangos rašytoją traukė visą gyvenimą, nes Brazilijoje jis vėl sugrįžo prie radijo laidų. Nuo 1958 m. ilgiau nei dešimtmetį vedė savaitinę radijo valandėlę Rio de Janeire „Atvirlaiškis. VOZ da Lituania“ („Lietuvos balsas“) portugalų kalba. Apie ką ir koku tikslu Babickas kalbėdavo savaitinėse valandėlėse? „Ta proga aš daug informuoju apie ne tik istorines, bet ir žymesnes, ir gražesnes Lietuvos vietas. Tos programos klausosi labai daug brazilų, ypač moksleivių, kuriems žinios apie Lietuvą reikalingos klasės darbams. Pasiuntinybei oficialiai esant uždarytai, mūsų programos yra vienintelis jiems žinių apie Lietuvą šaltinis.“ Ši savaitinė radijo valandėlė, kurioje rašytojas buvo ir kalbėtojas, ir redaktorius, ir vedėjas, ir finansinis rėmėjas, dar jungė jį su aktyviuoju gyvenimu, suteikė prasmę

Petras Babickas Brazilijoje: šiaip sau rūko...

ir buvo bent menka dirva, kurią jis galėjo purenti Tėvynės labai maždaug iki 1970 m.

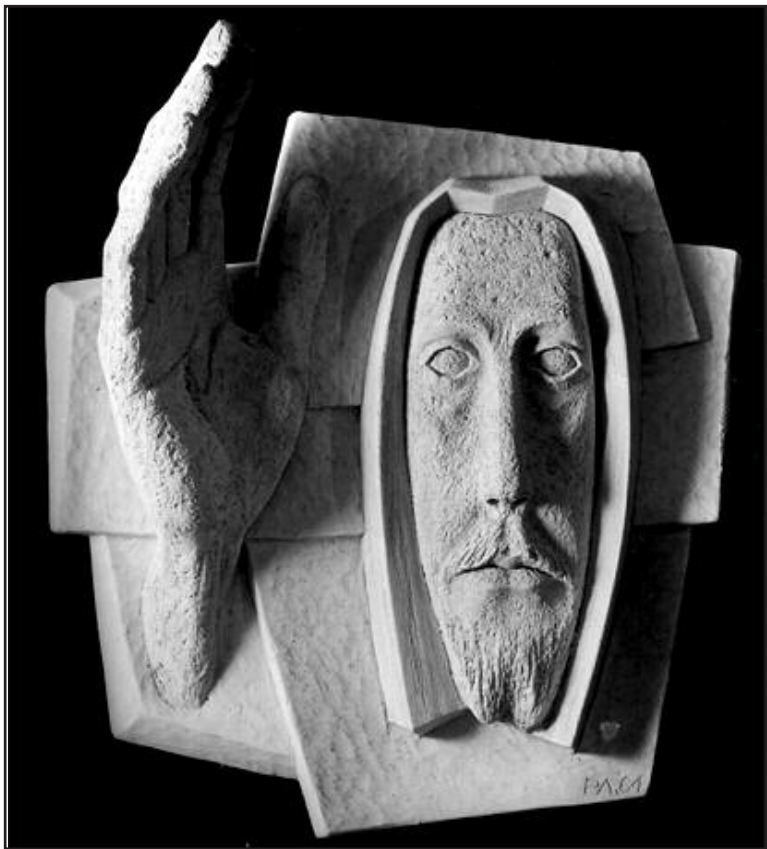
Kartais Babickui tekdavo pasisakyti per valstybinę Brazilijos radiją. Ir štai 1951 m. vasario 16 dieną jis kreipėsi lietuvių kalba į savo tautiečius, pasakydamas be galo patriotišką, netgi romantišką, jaudinančią kalbą:

„Malonūs radijo klausytojai, sesės ir broliai lietuviai! Pirmą sykį per Brazilijos valstybinę radiją girdite lietuviškai kalbant ir dar tokią reikšmingą – visų brangiausią mūsų tautai dieną – Vasario 16! Kodėl mums teko ši garbė? Tai nuopelnas mūsų gimtosios kalbos, nuostabios lietuvių kalbos, apie kurią garsusis prancūzų mokslininkas Elise Reclus yra parašęs – „Jei tautos vertė būtų sprendžiama pagal kalbos gražumą, lietuviai būtų pirmoje vietoje visų Europos tautų šeimynoje“. Mūsų kalbos senoviškumo ir gražumo paveikta Radiofono vadovybė pakvietė mus prabilti radio bangomis, kad ne tik lietuviai, bet ir Brazilijoje žmonės galėtų jos pasiklausyti.“

Nukelta į 7 psl.

PALIKO SAVO MENĄ, KURIUO DAR ILGAI DŽIAUGSIMĖS (2)

Vainiaus Aleksos atsiminimai apie a. a. Petrą Aleksą

1964 m. Skulptūra „Prisikėlimas“ Jėzuitų Jaunimo centro koplyčiai Čikagoje

1964 m. Jėzuitų Jaunimo centro koplyčios altorius

Pabaiga. Pradžia 2018 m. gegužės 5 d. „Kultūroje“

Vienas iš ypatingų tėvo pasiekimų – suprojektuota ir atnaujinta Jaunimo centro koplyčia. Metus dirbo rūsyje, kurdamas kryžių, prisikėlusio Kristaus veidą ir ranką, net raktuką, kuris buvo kryžiaus formos, dėl tabernakulio. Vieną dieną, kai mes, vaikai, žaidėme kieme su kaimynais, tėvas išlindo iš rūsio, nešdamasis keturių pėdų ranką, ir vijo mus per kiemą. Dabar, kai matau tą Dievo ranką koplyčioje, tas vijimas man primena Jėzaus žmogiškumą. Toje rankoje ne tik nukryžiovimo žaizda, bet ir gyvenimo džiaugsmas.

Vienas iš mėgstamiausių tėvo kūrinių man yra „Vadas.“ Su uodega galvos vietoj, skulptūra su humoru primena ne tik pasaulio vadams, bet ir mums, kad jei nesame atsargūs, galia lengvai gali pakreipti mūsų sąžiningumą. Bet „Vadas,“ kaip ir visi tėvo kūriniai, neprasisėdė nuo tos minties. Tėvas pirmausia sukūrė kiaušinio formą ir tada bandymais atrado, kad tiktų ir kojos. O tik tada gimė mintis, kad uodega turėtų būti priekyje. Kai jau buvo aišku, kad šis kūrinys bus „Vadas“, tada ant uodegos atsirado vėliavėlė. Man patinka ši skulptūra, nes dauguma medžiagos paimta iš senų baldų ir nereikalingų vielų.

Kita mėgstama skulptūra man ir mano mamai buvo „Gandonešis“. Vasarą tėvas dažniau dirbdavo su medžiu, o žiemą – su metalu. Su medžiu ir pei-

Petras Aleksa su žmona Laima (viduryje) ir jų vaikai su savo šeimomis

liuku jis jau buvo susipažinęs nuo piemens dienų. Bet darbas su metalu jį inspiravo kurti naujai. Kol mes rūsy žaidėm stalo tenisą ar grojom gitaromis, matydavome tėvą jo mažose dirbtuvėse su tamsiais apsauginiais akiniais, veidu, apšviestu liepsnos, aplink jį skraidžiojančias žiežirbas. Pamažu skylėtas metalas pradėjo atrodyti kaip apdaužytas veidas su burna.

Įdomu, kad niekada nesu girdėjęs savo tėvo, apkalbančio kitą žmogų. Mama sakė, kai jie du susipažino, ji pastebėjo jo pozityvumą. Sakė, nors užaugo našlaitis ir dažnai turėjo išgyventi sunkumus, niekad nesi-skūsdavo. Iš dalies jis neturėjo laiko skūstis – būtų per didelis laiko gaišinimas. Geriau praleisti laiką su kūryba ir padėdant kitiems. Mes, jo vaikai, esame laimingi, kad turėjome tokį ypatingą tėvą. Jis rado būdų išvystyti besąlygines draugystes su mumis visais. Nors nepaprastai užimtas, jis rasdavo

laiko mums. Vienas iš mano mėgstamiausių prisiminimų – kai aš išsikrausčiau iš namų, kai siekiau

literatūros magistro laipsnio. Gaudavau labai mažą algą ir gyvenau vieno kambario bute ne pačiame saugiausiame rajone. Nors draugai planavo padėti kraustyti, neišėjo. Pradėjau abejoti, kodėl išvis man čia vienam gyventi. Pasijutau vienišas. Bet, man neprašant, atsirado tėvas. Neskubėjom. Atsinešėme iš degalinės kavos ir, atsisėdę ant neišpakuotų dėžių, kalbėjome apie meną, tada patikrinom, ar šiluma veikia. Tada pakalbėjome apie mokslą, pažiūrėjom, ar lempos išjungia. Tada – apie draugus, patikrinome, ar bėga iš čiaupo vanduo ir ar veikia dušas. Ir tokia pasiliko mūsų ilga draugystė, apimanti kasdienybę ir gilesnį gyvenimo prasmingumą. Aš ir visa mūsų šeima jam dėkojame.

□

1968 m. „Vadas“

1987 m. „Gandonešis“

Dingusio pasaulio liudytojai (2)

Astrida Petraitytė

Tėsinys. Pradžia 2018 m. gegužės 5 d. „Kultūroje“

II. Mūsų Eva

Balandžio 25 d. Adomo Mickevičiaus viešojoje bibliotekoje įvyko vakaras „Mažosios Lietuvos dukra“, skirtas dailininkės Evos Erikos Labutytės 80-mečiui (deja, 2018-aisiais pažymimos ir 15-osios jos mirties metinės). Nedidelėje jaučioje salytėje susibūriji, matyt, visi bent kiek Evą pažinojo ar net artimai bendravo (dalyvavo ir vyras Gediminas Vanagas, sūnus Kęstutis Vanagas su žmona); tiesa, daugelis būtų sakę „mūsų leva“ – ir rašytojos Simonaitytės, ir dailininkės Labutytės vardo „suliutvinimas“ liudija tapatybės komplikotumą, laikmečio represyvią įtaką...

Net ir nežinantiems E. Labutytės kilmės, ją primantiems tiesiog kaip dailininkę (grafikę, labiausiai pasireikšusią šioje Dailės institute įgytoje specialybėje, bet ja neapsiribojusią) turi kristi į akis jos darbų ašis – Mažoji Lietuva, Prūsija (dingusioji – simboliais perteikiama jos prarastis, pastangos iškelti iš visiškos pražūties)...

Eva Erika Labutyte gimė 1938 m. balandžio 15 d. Begėdžių kaime (kurio jau nebėra) Šilutės rajone. Anksti teko patirti našlaitystę – tėvas pasitraukė Vokietijon karui baigiantis (vėliau turėjo galimybę jį aplankyti, naujai pažinti ir tuo džiaugtis), mamos neteko sulaukusi septyniolikos; ją ėmėsi globoti mamos sesuo, bet šiai su šeima susiruošus išvykti Vokietijon, Eva ryžosi kone vienui viena likti Lietuvoje. Baigusi Klaipėdos pedagoginę mokyklą, kurį laiką dirbo Saugų vaikų namuose, bet, meno vizijų paviliota, išvyko dar niekad nelankyton sostinėn, įstojo į Dailės institutą, jį baigusi gal dešimtmetį dėstė Vilniaus pedagoginėje mokykloje, vėliau atsidėjo kūrybiniam darbui. Ir

L. Rėzos dainas atlieka D. ir E. Vyčiniai

ne tik: visuomeninis „mažlietuviškai orientuotas“ aktyvumas, regis, puikiai atliepė Evos prigimtį – ir emocionalumą, dvasios pakilumą, ir pareigingumą, nuoseklų tikslo siekimą.

Pamenu, kaip pirmąkart Evą išvydau (sutikdavusi ir anksčiau) – 1989 m. Klaipėdoje kuriant lietuvininkų bendriją „Mažoji Lietuva“ į scenos priekį išėjo ypatingai graži kuplios šukuosenos šviesiaplaukė ir, iškėlus žvakelę, pakiliu, kone egzaltacijos virpesio pripildytu balsu ištare: „Uždekime šią žvakę...“ – ir tarsi Vaidilutė bylojo pa(si)sventimo savo genčiai žodžius...

Vakarą A. Mickevičiaus bibliotekoje vedė ilgametė Lietuvos televizijos žurnalistė Aušra Kalinauskienė, pirmiausia perskačiusi Birutės Baltrušaitytės mažlietuvišką atmintį žadinantį eilėraštį. Po to mūsų žvilgsnius į būtają žemę ir būtajį laiką kreipė Daiva ir Evaldas Vyčiniai, sudainavę, sau kanklėmis pritardami, keletą Liudviko Rėzos užrašytų dainų.

Kaip finalinį programos punktą vakaro vedė Aušra pasiūlė savo 2008 m. sukurtą pusvalandinę TV laidą „Grafikės Evos Labutytės kūryba ir visuomeninė veikla“. Šis dokumentinis filmas (nes tai tikrai ne aktualumą po metų kitų prarandanti „laida“) kurtas jau Evai išėjus, tačiau regimė-girdimė ne tik bendražygių liudijimus, bet ir ją pačią... Kalinauskienė atkreipė dėmesį į bežodį filmuotą Evos portretą – situacija itin iškalinga, daug pasakanti apie šią mažlietuvišką sielą: televizijos duetas nuvykęs į Vanagų namus filmuoti dailininkės Labutytės, o ten jų laukusios dvi moterys – be šeimininkės, dar ir poetė Birutė Baltrušaitytė; Eva prisakiusi: reikia filmuoti ne ją, o mažlietuvišką tematiką apdainuojančią Birutę (televiziniškai taip tuokart ir padarė – svetingoji namų šeiminkė tik „pateko į kadrą“...). O filmui apie Evą Labutyte labai pravertė televizijos rengtas reportažas iš dailininkės 60-mečiui (1998 m.) skirtos parodos, kurioje pristatytas dingusiai Prūsijai skirtas simbolinių darbų ciklas.

Pamenu, buvo ir baugu eiti į galerijoje „Kairė-dešinė“ surengtos parodos atidarymą – žinojau, kad mūsų Ieva yra iškentėjusi sunkios ligos periodą. Bet vakaras nuteikė viltingai – klastinga kūno negalia regėjosi įveikta, gražus Ievos veidas – švytintis (tiesa, jos šviesias garbanas buvo pakeitęs trumpaplaukis perukas). Užomina į būtajį sunkų periodą, matyt, buvo jos širdinga padėka „savo dviems vyrams“ – Gediminui ir Kęstučiui...

Renginyje prieš filmą bendrystės prisiminimais, Evos vaidmens apmąstymais dalijosi

Vakaro vedėja skaito B. Baltrušaitytės eilėraštį.

A. Petraitytės nuotr.

bičiuliai, bendražygiai – nekart tie betarpiški liudijimai persiklojo su prieš dešimtmetį nufilmuotaisiais: štai gyvai vakare bylojo filmo *veikėjai* prof. Viktorija Daujotytė, prof. Domas Kaunas, menotyrininkė Nijolė Tumėnienė...

Isidėmetinas pastarosios įvardytas Evos kaip dailininkės *atgimimas*, nuosekliai vedęs Mažosios Lietuvos, Prūsijos, prūsų įamžinimo keliu: dailininkams ruošiantis 1979 m. pažymėti Vilniaus universiteto 400 metų jubiliejų, ji ėmėsi kurti mūsų raštijos pirmievių – Mažosios Lietuvos veikėjų portretų seriją (taip gimė ir M. Mažvydo, ir St. Rapolionio, J. Bretkūno, ir daugelio kitų portretai).

Prof. Kauno prisiminimai apie Labutyte buvo gan autobiografiški – susipažinęs su ja dar jaunystėje, vos pradėjęs dėstytojo karjerą universitete, jis Mažosios Lietuvos kultūrinėje erdvėje nekart žengė petis petin su Ieva (profesorius neišsivadėjo šios vardo formos, kuria bendrauta). Kaip viena iš išimtiniausių iniciatyvų (tuo labiau – sovietmečio kontekste) minėtas Martyno Jankaus muziejaus įkūrimas Bitėnuose 1981 m. Iki dabartinio solidaus muziejaus išsirutuliojusi, jų sumanytoji ir įgyvendintoji idėja tuomet tebuvo kukli ekspozicija, vis dėlto jos atidarymo iškilmėse dalyvavo ir rajoninis Komunistų partijos vadovas...; iniciatoriai galėjo džiaugtis dėl tos savivalės tik „šaltuko“ iš aukštesnių nomenklatūrinių sluoksnių sulaukę, į muziejuką nebuvo pasikėsinta. Beje, Kaunas pažymėjo Gedimino Vanago, Ievos vyro, pasišventimą – važiuodavęs, veždavęs, kantriai įgyvendindavęs kūrybingosios entuziastingosios mažlietuvių iniciatyvas...

Jaudino prof. Daujotytės pagarbus žavėjimosi gaidelės, kalbant (filme) apie Evos gebėjimą – ne kiekvienam duotą – pakelti *aukštumą* (taigi: pakilęsnį elgsenos, įvaizdžio, kalbėsenos stilių). Pati profesorė, regis, demonstruoja vis atviresnį, aiškesnį žvilgsnį į Mažosios Lietuvos savitumą (daugeliui, regis, pritemdomą didlietuviško patriotizmo). Štai renginio metu ji prisiminė, kad Birutei Baltrušaitytei rengiant knygą „Mažosios Lietuvos moterys“ – iliustruotą bičiulės, kone dvasios sesers Evos – jų daug diskutuota apie tradiciškai Mortomis mūsų kultūroje tampančias mažlietuves Martas ir visų apsispręsta: knygos herojės bus *Marta* Raišukytė, *Marta* Zauniūtė (Daujotytė yra šios knygelės įvadinio žodžio autorė).

Vakaro metu apie Evos entuziastingą išijungimą Vydūno draugijon, talkinimą 1991 m. perlaidojant Bitėnų kapinaitėse iš Detmoldo parvežtus Vydūno palaikus pasidalijo vydūnistas, ilgametis šios draugijos pirmininkas Vaclovas Bagdonavičius. Prisimintas ir Evos pasišventimas Vilniaus evangelikų liuteronų bažnyčiai – ji buvo tarp šios bažnyčios atkūrimo signatarų, vėliau talkinusi įvairiausia veikla: kūrė logotipus krikšto, Konfirmacijos (Ižegnojimo) ir kitiems dokumentams, rūpinosi bažnyčios laikraščio leidyba ir pan.

Nukelta į 6 psl.

BALZEKO LIETUVIŲ KULTŪROS MUZIEJUS

PARODA - „**For Freedom: Lithuanian American Support for Lithuania's Independence & Recognition**“ veiks iki 2018 m. gruodžio 31 dieną

Muziejuje darbo dienomis veikia **Genealoginių tyrimų centras**.

Dovanų parduotuvėlėje, kuri dirba septynias dienas per savaitę, galima įsigyti originalių dovanų įvairioms progoms.

Daugiau informacijos: info@balzekasmuseum.org • www.balzekasmuseum.org • 773-582-6500

Auskarų – papuošalų dizainerė – Vida Slivka

Parodoje M. K. Čiurlionio nacionaliniame muziejuje – liaudies meno perlai

Algis Vaškevičius

Tikrus lietuvių liaudies meno perlus galima išvysti naujojoje Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus ekspozicijoje – iki rugsėjo čia vyks paroda, kurioje pristatomi mažai žinomi ir retai matomi tautos kultūriniai brangakmeniai. „Priešaušriu. Lietuvos dailė iki 1918 m.“ pavadinta paroda pristato eksponatus, sukurtus nuo XIX amžiaus pabaigos iki 1918-ųjų, pirmųjų Lietuvos dailės parodų. Priešaušris – tai laikas, kai juntama, jog po kelių akimirkų visa, kas gyva, nubus su nauja dienos jėga ir stiprybe. Aušros, apyaušrio, priešaušrio terminai yra tapę Tautos atgimimo sinonimais.

„Surengti tokią parodą įkvėpė ir Lietuvos valstybės atkūrimo 100-metis, ir tas faktas, jog šie liaudies meno brangakmeniai labai retai parodomi žiūrovams, kurie gali įsitikinti, kokių įdomių ir vertingų kūrinių turime. Tiesiog atėjo laikas, ir labai džiaugiamės, kad šiuos perliukus dabar gali pamatyti kiekvienas“, – pasakojo parodos kuratorė Vilma Kilinskienė.

Pasak jos, ekspozicijoje tilpo tik labai maža Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje saugomų liaudies meno kūrinių dalis. Šia paroda nesiekta rekonstruoti pirmųjų parodų ekspozicijų principų, norėta po nemokos pertraukos lankytojams pristatyti liaudies kūrinių grožį ir subtilumą. Čia labai koncentruotai atskleidžiami esmingiausi pavyzdžiai, lyg juvelyrikos parodoje, pagarbiai žvelgiama į liaudies meną kaip į tautos kultūrinį brangakmenį.

„Mūsų fonduose saugoma apie aštuoni tūkstančiai vaizduojamosios dailės – skulptūros, grafikos, tapybos ir apie keturi tūkstančiai taikomosios – įvairių verpsčių, dėžučių, kitų daiktų pavyzdžių, tad tik labai nedidelę dalį galėjome pristatyti parodoje. Turime tikrai labai vertingų, retų, įdomių daiktų, kuriuos labai norėjome parodyti“, – sakė parodos kuratorė.

Jau nuo XIX a. pabaigos lietuvių liaudies menas imtas vertinti kaip tautinės kultūros pamatas, tautos saviraiškos ir charakterio bruožų atspindys. 1900 m. Paryžiuje buvo surengta Pasaulinė paroda, ir joje labai didelio susidomėjimo sulaukė Jungtinių Amerikos Valstijų lietuvių įrengta etnografinė ekspozicija, kurioje buvo eksponuoti dirbiniai iš Sūduvos kraš-

to ir Mažosios Lietuvos.

M. K. Čiurlionis rašė, kad „tautiškoji dailė turi ypatingai didelę svarbą kultūriškame kiekvienos tautos išsilaikyme. Ji yra pirmutinis meilės dailės pamylėjimo apsimetimas, pirmutinis dvasios reikalų apsimetimas, pirmutinis tvėrimo apsimetimas“.

Nuo 1907 m. Lietuvių dailės draugijos iniciatyva liaudies meno dirbiniai buvo eksponuojami kartu su profesionalių menininkų kūryba. Pamažu pradėjo formotis požiūris, jog tai nėra vien tik kolektyvine meistryste pagrįsta autorystė ar tik regionalizmo atspindys. Nemažas dėmesys buvo skiriamas kaimų dailininkams, sodietėms ir sodiečiams. Jų dalyvavimą parodose skatino parodų organizatoriai, patys aktyviai įsitraukę į liaudies meno rinkimą ir populiarinimą. Liaudies menas atsistojo greta profesionaliojo ir imta pabrėžti, jog būtent liaudies mene slypi ta stiprybė, įkvėpusi profesionalius kūrėjus.

Kaimo amatininkų darbai buvo eksponuojami ne tik Lietuvoje. 1913 m. Rusijos Peterburgo mieste surengtoje antrojoje amatų parodoje buvo eksponuota apie tūkstantis liaudies meistrų darbų iš Vilniaus, Kauno, Gardino, Suvalkų gubernijų, kurių nemaža dalis buvo parduoti – jų įsigijo Peterburgo, Maskvos muziejai.

V. Kilinskienė pasakojo apie labai talentingą jauną skulptorių Petrą Virbicką, kuris būdamas vos septyniolikos metų apsilankė pas rašytoją Gabrielę Petkevičaitę-Bitę, o ši, susižavėjusi jo darbais, išspausdino apie juos straipsnį „Vilniaus žiniose“. Vėliau Jono Jab-

lonskio iniciatyva tie darbai pateko į pirmąją ir vėliau jau savarankiškai – į vėlesnes Lietuvių dailės parodas.

„Jo skulptūros jau tuo metu išsiskyrė iš kitų ir sulaukė nemažiau dėmesio ir palankių įvertinimų recenzijose, negu profesionalių autorių kūriniai. Gaila, kad vėliau pasirinkęs pedagoginį kelią šis autorius nuo savo meninės veiklos pamažu nutolo“, – sakė V. Kilinskienė.

XX a. pradžioje parodose daugiausia buvo eksponuojama teks-

tilė – įvairios juostos, rankšluosčiai, kilimai, kilimėliai, prijuostės, kaspiniai, pirštinės, skepetukės, lovatiesės, nuometai, kaklaryšiai, kojinės ir kt., mažiau būta dirbinių iš medžio – kultuvių, prieverpsčių, verpstokų, sprąsčių, dėžučių, dekoratyvinių medinių lėkščių, riešutų gliaudyklių, pypkių, rėmelių, kanklių ir kitų darbų.

Įdomu tai, kad daugiausia diskusijų tada kėlė kryždirbystė ir šventųjų skulptūrinis vaizdavimas – jų parodose praktiškai nebuvo eksponuojama. Tik 1912 metais buvo išleistas pirmasis liaudies dailėi skirtas albumas „Lietuvos kryžiai“ su dr. Jono Basanavičiaus įžanginiu straipsniu lietuvių ir prancūzų kalbomis. Šis leidinys sulaukė tarptautinio pripažinimo ir davė pradžią tolimesniems lietuvių kryžių tyrinėjimams.

Parodą parengė muziejaus liaudies meno skyrius, kuriame dirba savo darbą labai mylintys žmonės. V. Kilinskienė parodė parodoje ir keletą ištisų unikalių daiktų – tai ir įdomi dėžutė-tabokinė, kurios viduje slypi gyvačiukė, tarsi išspėjanti apie rūkymo žalą, ir klumpės, kurios yra papuoštos drambliais. Paaiškinti, iš kur atsirado tokie motyvai, šiandien, praėjus daugiau kaip šimtui metų nuo jų sukūrimo jau nėra įmanoma.

Jau gegužės 10-ąją muziejuje bus atidaryta ir antroji šios ekspozicijos dalis, kurioje – profesionalusis menas. Parodos „Priešaušris. Lietuvos dailė iki 1918 m.“ sumanymas kilo iš noro visuomenei pristatyti Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje su-

kauptus reikšmingus Lietuvos kultūrai XIX a. pabaigos – XX a. pradžios meno kūrinius, sujungti menotyrinę ir istorinę medžiagą, muziejaus ekspozicijų salėse sukuriant besikeitusios epochos atmosferą. Parodoje taip pat eksponuojami meno kūriniai iš Lietuvos dailės muziejaus, Lietuvos banko bei privačių kolekcijų.

Parodos rengėjai sako, kad XX a. pradžios kultūrinis judėjimas buvo svarbus postūmis formuoti Lietuvos valstybingumui. Kultūros terpėje subrendo tautinio identiteto ir nacionalinio savarankiškumo viltys, brėško tautinio sąmoningumo pradžia, suvokimas, kad be moralinių vertybių tauta eina išnykimo keliu. Atsirado nauji tikslai, iššūkiai, ambicijos – kalbėti, skaityti, dainuoti, rašyti lietuviškai.

Pirmoji lietuvių dailės paroda – vienas jautriausių XX a. Lietuvos meno įvykių, pradžią pradžiai, atsiradusi jaunų menininkų iniciatyva. Tai buvo to laikotarpio vyksmas, palaikomas inteligentijos ir įgyvendintas kelių bendraminčių branduolio – Petro Rimšos, Antano Žmuidzinavičiaus, Mikalojaus Konstantino Čiurlionio, Marijos Putvinskaitės, Sofijos Gimbutaitės, Onos Pleirytės-Puidienės. Įkurta Lietuvių dailės draugija pakeitė Lietuvos meno istoriją, tapo pamatu šandienos šiuolaikinei dailėi.

Ši draugija telkė šviesuomenę bendram darbui, buvo leidžiami leidiniai, organizuojami konkursai, vykdyta kūrėjų šalpa, rinktos lėšos ir svajota apie modernius lietuvių Tautos namus su muziejine ir koncertine erdve. Į parodas dailininkai savo kūrinius siųsdavo iš įvairių Europos šalių. Profesionalioji dailė buvo eksponuojama kartu su liaudies meno kūrinių. Būtent šiuo laiku atsirado suvokimas ir noras didžiuotis kaimo amatais. Pirmosios parodos buvo galimybė pažinti ir skatinti liaudies kūrybą ne tik Lietuvos teritorijoje.

„Prabėgus šimtui metų, ir vėl svarbu pasitikrinti Nobelio premijos laureato Česlovo Milošo mintis apie Europą, sudarytą iš 'mažųjų tėvynių', kai patiems reikia palaikyti pačius save, kai reikia mokytis iš tautos praeities, semtis iš ten stiprybės, siekti moralinių vertybių tęstinumo. Kiekvienam svarbu savęs paklausti: ar tai buvo aktualu tik anuomet, prieš šimtą metų, ar tebėra ir šiandien? Kokiomis mintimis gyveno XX a. pr. jauni žmonės, besimokydami Sankt Peterburgo, Krokvos, Varšuvos, Miuncheno, Paryžiaus dailės mokyklose, akademijose, universitetuose? Iš vargano krašto patekę į pasaulio kultūrų katilą, besizavintys progresu, kaip jie atsilaikė, kaip sugebėjo burtis, telktis, vienas kitą remti ir, gyvendami pusbadžiu, galvoti apie savo Tėvynę ir darbą Jai?“ – klausia parodos rengėjai. □

Parodoje – unikalus liaudies meno deimančiukai.

Deivio Slavinsko nuotraukos

„Kaip veikia Japonija?“

Andrius Kleiva. *Kaip veikia Japonija*. – Vilnius, Tyto alba, 2018

Knygos autorius Andrius Kleiva

Ieva Marija Mendeikaitė

Praėjusią savaitę teko garbė perskaityti vieno nuostabaus lietuvių studento Andriaus Kleivos knygą „Kaip veikia Japonija?“. Tai, trumpai tariant, puiki išėitis, jeigu šiuo metu neturite pinigų kelionėms, bet vis tiek norisi keliauti ir „iš širdies“ pažinti kitos šalies kultūrą, šiuo atveju – Japonijos. Ši Andriaus knyga nuostabi tuo, kad joje galime perskaityti daugybę faktų apie Japoniją, kurių su turistinėmis „viskas įskaičiuota“ kelionėmis pamatyti nebūtų galima. Pvz., kodėl japonams atvykus į Paryžių, juos išstinka „Paryžiaus šokas“ ir namo juos tenka gabenti padedant ambasada? Kodėl Japonijos gatvėse neįmanoma išvysti vaikstančių geležinių ir iš akių lazerius spinduliuojančių robotų? Kodėl Japonijos geležinkelio stotyse neįmanoma pastebėti nė vienos šiukšliadėžės, o prie miestų konteinerių jų yra net dešimt skirtingų rūšių?

Andrius Kleiva – lietuvis studentas Paryžiuje, kuriame šiuo metu studijuoja politikos mokslus politinių mokslų institute. Andrius, nusprendęs vienerius studijų metus praleisti Japonijoje, nepasigailėjo – ne tik išmoko vietinės kalbos įmantrybių, bet kartu susitiko su japonų išradėjais, aktyviais ir po pasaulį keliaujančiais studentais, teisininkais, vienu garsiausių pasaulyje šunų Maru ir daugeliu įsimintinų pašnekovų.

Parašydamas šią knygą, Andrius suteikė mums galimybę kartu su juo nukeliauti į Japoniją ir pamatyti ją ne tik paprasto, niekada šalies nemačiusio turistinio akimis, bet kartu ir taip, kaip ją mato patys japonai. Nuostabi kelionė prasideda nuo įspūdingiausių Japonijos gamtos peizažų, pradedant nuo kone žymiausio, visus kitus turistinius „must see“ nustelbiančio Fudži kalno, kuris turistus traukia ne tik savo simboliniu išskirtinumu, bet kartu ir todėl, kad į jį įlipus atsiveria nepakartojamas vaizdas į po debesimis stūksančią ir dar greičiausiai miegančią Japoniją.

Tiesa, knygoje paminima ir tai, kad jeigu turistas tikėsis, jog ši kelionė bus įspūdinga savo egzotiškumu, nuotykių dvasia, tai tikriausiai tokiam turistui teks kiek nusivilti, nes Fudži kalnas, nors ir nepaprastai gražus ir įdomus, tačiau po jį laipiojančių turistų kiekis yra didžiulis ir veikiau jau išvysite būrį jų, nei nuo kalno papėdės prie jūsų bėgančią mešką. O tai dar labiau pagrindžia teiginį, kad kalno viršuje galima netgi atrasti bevielį interneto ryšį ir juo pasinaudoti.

Fudžis, nors ir pasiglemžęs sau daugiausia šlovės, nė kiek nenusileidžia ir kitiems įspūdingiems gamtos peizažams, tokiems kaip Arašijamos miškas, kurio bambukų gausybė, ošiančią vėjų, tikrai sunku pamiršti, nes atsiradęs ten akimirksniu pamiršti, kad išvis esi šios planetos gyventojas. Taip pat tiems, kurie mėgsta lengvas tropikų imitacijas, puiki vieta apsilankyti Japonijoje būtų Jakušimos sala, kurioje augančios palmės ir smėlėti paplūdimiai bei kalnuotos pakrantės įrodo, kad Japonijos gamta tikrai išskirtinė ir įspūdinga. Apskritai visiems gam-

tos mėgėjams Andrius rekomenduoja į Japoniją vykti balandžio mėnesį. Nors bilietai tuomet tikrai pabrangsta, tačiau pamatyti nuostabią rožinę spalvą pražystančias sakuras ir Kinkakudži auksuotas sienas prie išsprogusios žiedais gamtos peizažo – tikrai verta. Nors autorius ir tikina, kad reiktų atsižvelgti į tai, kad sakuros ten ne tik pražysta, bet ir atsiduria visur, kur tik gali atsidurti – tikrąja to žodžio prasme. Ar valgėte kada mėsinį su bandele, kuri būtų rožinė? Ar pirkote kavos puodelį, kuris būtų apipaišytas rožinių sakurų žiedlapiais? Balandį, visur kur tik keliausite po Japoniją, matysite subtiliai (ar nelabai) išdėstytas sakurų užuominas.

Vienas įsimintiniausių knygos aspektų – aprašoma Japonijos kultūra. Japonijoje nėra tokio dalyko kaip arbatpinigiai, vagystės (nors yra minima kažkokia, įvykusi prieš kelerius metus), nemandagus elgesys viešojoje vietoje (kadangi japonai mano, jog pykčio, liūdesio ar džiaugsmo emocijas rodyti viešojoje vietoje yra ne tik nemandagu, bet ir rodo žmogaus nestabilią psichiką, su kuria, jų nuomone, jis turėtų susitvarkyti vienas pats, o ne rodyti ją viešumoje). Jei tikėtės, kad Japonija yra pilna anime mėgėjų, kad ji – įvairiaspalvių perukų ir kostiumų šalis, jums teks nusivilti, nes būtent tokia Japonija ir nėra. Japonai mėgsta rengtis matinių spalvų drabužiais, kurie per daug nerėžtų pašalinių akių, o pagrindinis tokios aprangos tikslas yra išskirti save per daug neišsiskiriant iš minios.

Dingusio pasaulio liudytojai

Atkelta iš 4 psl.

Buvom su Eva parapijonės – ne artimos draugės. Parapijoje ji turėjo keletą bičiulių, su kuriomis, regis, po pamaldų eidavo išgerti kavos (ir kurios – garbė joms – ištikimai ją lankė, slaugė sunkiomis gyvenimo baigties dienomis). Man regis, iš formalios pažinties orbitų palaipsniui pamažu artėjom viena link kitos. Aš į Evos orbitą neketinau brautis būtent dėl to jos esybės aukštumo, estetizmo – žavėjau iš tolo. Bet sulaukdavau – palaipsniui ėmiau sulaukti – simpatijos ženklų: dabar saugau pluoštelį jos dovanotų (dažniausiai Kalėdų ir kone sutampančio gimtadienio proga) grafikos darbelių – „atviručių“... Žvilgtelėjau į paskutinę, net nudiegtą – 2003-iejį, matyt, po Naujųjų įteiktas gruodžio progų sveikinimas... O jau tų metų rugsėjį Jos netekome...

Kai paskutinius mėnesius – atkritusi – sunkiai sirgo, iš parpijonų išgirdau: nepageidaujanti lankytojų... Bet ryžausi paskambinti. Atsiliepė silpnu balsu, aš – streso ištikta – ėmiau berti, kaip trūksta jos, tokio šviesaus žmogaus, bažnyčioje, kaip laikiame... Mano žodžiams atsimušus į tylą, sutrikau, dar pasitikslinau: „Ar čia Ieva?..“ Po pauzės buvo kone sušnabždėta: „Taip...“; supratau – verkia...

Atsisveikinimo ceremonijos Vilniuje metu sugraudino jautrus Viktorijos Daujotytės žodis (tuokart pirmąkart patyriau jas buvus bičiulėmis). Palydėjau ir iki Plikių, kurių kapinaitėse Eva – kaip pati pageidavo – amžino poilsio atgulė šalia savo mamos...

Vakaro pasisakymus užbaigė Kęstutis Vanašas – primindamas, kad mūsų Eva kūrybinę veiklą, visuomeninį aktyvumą puikiai gebėjo derinti su motinyste. Smagiu potėpiu bendrai vakaro dalyvių tapytame portrete tvykstelėjo pasakojimas, kaip Mama kartą atėjo į jo klasę pavaduoti piešimo mokytojos – ji net atsivedusi kaimynų šunį, o tais, dar tarybiniais, laikais tokia avantiūra nedaug kam būtų šovusi galvon!

Kęstutis, pasidžiaugė, kad jie su žmona saugo visą, kiek buvo įmanoma surinkti, kūrybinį Evos Labutytės palikimą – o be grafikos, akvarelių, jos sukurta daug ekslibrių, logotipų įvairioms organizacijoms, renginiams ir pan. (Beje, vakaro metu buvo eksponuojami du jo atvežti ciklo „Palikimas“ darbai). Tikėkimės, greit išsipildys Evos artimųjų – vyro, sūnaus, marčios – planai: dabar kaupiami pažinojusiųjų prisiminimai, bus išleista knyga. Matyt, jau būtų metas ir dailininkės Evos Labutytės darbų albumui. □

„Mes esame paveikti mūsų nuostabios tėvynės grožio...“

Atkelta iš 2 psl.

Pasaulis yra dabar mažytis. Aki mirka ir radio bangos jį aplekia. Lėktuvu vienos paros pakanka pasiekti Lietuvą, o tačiau mes tik mintimi į ją tegalime nuskristi. Mintimis mes, lietuviai, šandie išblaškyti visame pasauly, esame vieningi, sudarome nedalomą vienetą, pasaulio plėšikų nukriaustą ir kenčiantį, tačiau nenusimenantį ir kovojantį.

Mūsų tėra 4-5 milijonai visuose žemynuose. Atrodo, taip maža. Tačiau, anot M. Lietuvos patriarcho Martyno Jankaus „Jei ant didumo pareitų, karvė zuikį pralengkų“. Laimė, taip nėra. Atvirkščiai: lietuvių tautos kūrybos ir proto žvilgesiu ir mūsų kultūros žiedais kaisėsi kitos tautos. Visą eilę valdovų davėme kaimynams, o kūrybos galiūnų, kaip Čiurlionis, Milašius, vardai liks amžiams gyvi žmonijos istorijoje. Šimtus savo vaikų Lietuva davė pasaulio civilizacijai, o šimtai tūkstančių jų padėjo savo galvas kovos lauke, gindami Vakarų Europą nuo totorių anaplūdžio ir sulaikė vokiečių žygį į Rytus, sutriuškindama juos Žal-

girio laukuose... Tuo pat drąsumu ir didvyriškumu žavi mus, esančius toli nuo tėvynės, mūsų broliai – kovojantieji pavergtoje Lietuvoje. Visada tebūnie jie pavyzdys mums: kur būtume ir ką beveiktume, mūsų pirmasis tikslas tebūnie darbuotis šviesesnei tėvynės ir mūsų tautos atečiai. Nė viena tauta nėra parodžius tiek gyvybingumo ir drąsos kovoje dėl laisvės, kaip lietuvių tauta. Ji amžius išlaikė nesuteptą sąžinę ir dorovę. Ji niekam negeidė ir nedarė pikto. Kadaisė priklausiusių Lietuvai žemių gyventojai vadina save lietuviais, prisimindami humaniškiausią Lietuvos valdymą, kai Lietuvos sienos ėjo nuo Baltijos lig Juodąją jūrą ir kai ji buvo galingiausia to meto valstybė. Mums yra svetimas slavų gobšumas, kaip yra papiktinantis germanų išdidumas ir materialumas. Mus dar veikia protėvių tradicija, protėvių, apie kuriuos prieš 2000 metų romėnų istorikas Tacitas yra pasakęs – žmoniškiausioji tauta. Mes esame paveikti mūsų nuostabios tėvynės grožio, kur kiekvienas kampelis apsuptas pasakų ir padavimų, kur medžiai turi šerdį, kaip lietuviai – širdį... Mes paveikti tė-

Šventė Lietuvos atstovybėje Rio de Janeire, 1950–1955. Iš kairės sėdi pirmas atstovybės įgaliotasis ministras Frikas Meieris, už jo pirmoji stovi – poetė Rachela Portella-Audenis, iš dešinės trečias – Petras Babickas

vynės grožio, o jis gimdo gėrį, todėl tad lietuviai tokie atlaidūs net priešams. Mūsų tauta ir prieš krikštą meldėsi pasaulio kūrėjui ir negarbino stabų, neveltui vyskupas Adomas VIII a. pasakė „Tiek dorybių turi lietuviai, kad atrodo, jog ši tauta yra tikrai krikščioniška.“ Lietuviai! Nuolatinu budėjimu tautinės garbės sargyboje, šventu tikėjimu Dieviškąja išmintimi ir sąžiningu darbu, savo pagarba mums prieglaudą davusių kraštų įstatymams, liepsnojančia meile savo Tėvynei mes ir toliau laikykime aukštumoj lietuvių

tautos vėliavą ir Lietuvos garbę. Linkiu Jums, sesės ir broliai, kantrybės išvakarėse pasaulinių įvykių, po kurių nušvis saulė ir mūsų kenčiančiai Tėvynei. Tegyvuoja nepriklausoma Lietuva! Tebūnie laiminga svetingoji Brazilija.”

(Kalba netaisyta)

Šios kalbos mašinraštis su rankraštiniais P. Babicko taisymais saugomas Maironio lietuvių literatūros muziejuje.

Laisvasis pasaulis ir kolchozai

Marija Remienė

Šeštadienio „Draugo“ kultūrinio priedo laukiau ir ypač nuoširdžiai skaitau priedo redaktorės Renatos Šerelytės vedamuosius, iš kurių galima pasimokyti, juos prisiminti bei pakoментuoti. „Draugo“ kultūrinis priedas nėra pramogų ar juokų skyrius. Priedas – ne tik išeivijos lietuviškos kultūros veiklos veidrodys, nes priede nemažai vietos skiriama pokalbiams ir apie Lietuvos kultūrą.

Šeštadienio priedo balandžio 28 d. laidoje, Nr. 17, redaktorė Renata Šerelytė rašo, kad „Laisvame pasaulyje kolchozų nėra“, tai atsakymas į bendradarbio dr. Romualdo Kriaučiūno straipsnį toje pačioje laidoje „Labai paprasta buvo viską sugriauti“.

Perskaičiusi abu straipsnius prisiminiau, kai 2000 m. antrą kartą nepriklausomoje Lietuvoje vyko Pasaulio Lietuvių Bendruomenės (PLB) seimas. Pasibaigus PLB seimui jo dalyviams buvo sudarytos sąlygos nuvykti į Baltarusiją. Tuometinė Baltarusijos LB pirmininkė Virginija Tarnauskaitė sugebėjo grupelei gan greitai gauti vizas. Ji mums rūpinosi dvi dienas, kol vėl visi pasiekėme Vilnių.

Pirmas sustojimas ir nakvynė buvo Pelesoje. Apie Pelesą daug buvau skaičiusi ir norėjau viską pamatyti savo akimis. Pelesos apylinkė yra toliausia lietuviška sala Vilnijos krašte. Gamta neįdomi, žemė smėlėta ir nederlinga. Ši kraštą anksčiau lenkino, o dabar gudina, tačiau tie neturtingi ūkininkų kaimai išlaikė senus lietuviškus papročius ir gimtąją kalbą, ypač le-

Marija Remienė su Pelesos (Baltarusija) lietuvenimis

gendinės veikėjos Marijos Kruopienės pastangomis. Dabar Pelesos apylinkė ima atsigauti, atlietuvėja dėka kelių patriotų, padedant Lietuvos valstybei. Mus Gudijos lietuviai pasitiko labai nuoširdžiai, vaišino ir džugino lietuviškomis dainomis.

Besikalbant su vietos senutėmis dainininkėmis patyrėme apie jų gyvenimą. Vienos sakė, kad jos tokį varganą gyvenimą rado ir tokį paliks. Niekas nepasikeitė ir nesikeičia. Dabar jos džiaugiasi, kad bent gali lietuviškai kalbėti, dainuoti ir tautinį rūbą per šventes apsivilkti. Viena iš jų buvo drąsesnė ir ėmė dėstyti, kad Baltarusijoje kaimo gyvenimas yra geresnis negu Lietuvoje, nes čia yra kolūkiai, o Lietuvoje jie panaikinti. Pagaliau ji paklausė, ar Amerikoje geras

gyvenimas, ar ten gražu ir ar yra kolūkiai. Sulaukusi atsakymo, kad Amerikoje nėra kolūkių, ji su užuojauta palingavo galvelę – vadinasi, gyvenimas ten nėra geras. Pabaigoje ji pridėjo, kad jos sūnus yra vieno kolchozo pirmininkas, o kitos – traktoristas, vadinasi, jos gyvena labai gerai.

Okupuotoje Lietuvoje man teko lankytis bent penkis kartus. Tiesa, giminės nuklodavo valgiais stalus, o vėliau jiems tekdavo pabadauti. Mano pusseserė birželio mėnesį su pasididžiavimu vaišino šviežių kopūstų sriuba, nes visą gūžę buvo specialiai gavusi per „blatą“.

Panašiai būdavo ir su kitomis vaišėmis – per „blatą“. Turėjau gimnaitį kolchozo pirmininką, kuris visą laiką būdavo girtas, o žmona turėjo

dirbti kolchoze savo darbadienius, auginti savo darželyje daržoves ir maitinti šeimą. Girtavimas tęsiasi ir dabar ne tik kaimuose, bet ir vyriausybėje. Tai okupanto palikimas už „gerą gyvenimą“. Niekas iš kolchoz-nikų neturėjo mašinų, kaip rašo savo straipsnyje dr. R. Kriaučiūnas, nebent buvo geras komunistas ar mašina buvo nupirktą giminių iš Amerikos dolerinėje parduotuvėje. Ne tik kolchoznikai, bet beveik kiekvienas okupuotojo Lietuvoje svajojo apie butą ir mašiną. O dabar beveik kiekvienas turi mašiną, butą, kompiuterį ir net du televizorius savo butuose. O kamščiai gatvėse dėl mašinų gausos yra tokie, kad pėsčias gali pasiekti tikslą greičiau, negu važiuodamas mašina.

□

Šiųmetės Indianapolio lietuvių šventės

Indianapolio lietuviai.

Indianapolio LB info ir nuotr.

Indianapolio lietuvių bendruomenė šiuos ypatingus Lietuvai metus pasitinka itin aktyviai. Tai atspindi ne tik artimą bendruomenės žmonių ryšį su Tėvyne, ten likusiomis šeimomis, artimaisiais ir draugais, bet ir vieną su kitais čia, Amerikoje. Bendros iniciatyvos dėka Indianapolio lietuviai buriasi kartu skleisti lietuviybę ne tik jų pačių rate, bet ir visame Indianapolyje ir už jo ribų.

Vasario 18 d. Indianapolio lietuvių bendruomenė su trenksmu atšventė Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo 100-ąsias metines. Svečiai rinkosi vilkėdami tradicinius lietuviškus kostiumus, juos pasitiko gardus naminių bulvinių blynų kvapas – blynus, laukdamas svečių, atsakingai kepė Rymantas Guzulaitis, Indianapolio Lietuvių Bendruomenės įkūrėjas ir siela.

Taip buvo paminėtos ne tik 100-osios nepriklausomybės atkūrimo metinės, bet ir pražūsusios Užgavėnės, tad buvo norima šventę padaryti dar ypatingesnę, su kuo daugiau tradicinių elementų. Bendruomenės nariai pasitarę nusprendė paivairinti šventės meniu, įtraukdami kuo daugiau tradicinių elementų – juk šie metai yra tokie ypatingi. Taigi į šventę svečiai rinkosi nešini įvairiausiais blynais ir blyneliais, vaišinosi kava.

Bendruomenės narius ir svečius linksmino jau visoje Amerikoje lietuvių gerai pažįstama kapela „Biru Bar“. Svečiai ne tik kartu dainavo, bet

ir sukosi ratu muzikos ritmu. Polką su ragučiais keitė liaudiški valsai. O ratičius „Pjoviau šieną“ ir „Kiaulė grikuos“ – visų mėgstama „Hakerių polka“. Pagal gilią lietuvišką tradiciją svečiai, susėdę už stalo ir surėmę pečius, smagiai lingavo iš širdies traukdami „Ko liūdi berželi?“, „Tave aš pamaciau“, „Kelaujam su daina“, „Stoviu aš parimus“, „Žemėj Lietuvos“ ir kitas visiems gerai žinomas lietuviškas dainas.

Visi grožėjosi Indianapolio lituanistinės mokyklos mokinukų ir jų mokytoju parengtu ir nufilmuotu „Sveikinimu Lietuvai“. Susirinkę svečiai žavėjosi, matydami, kokie kūrybingi, talentingi ir mylintys Lietuvą auga jų mažieji.

Bendruomenės nariai su nekantrumu minėjo ir kitus šių metų renginius, kurių metu visi turės galimybę pasidalinti savo kultūra, paveldu ir tradicijomis. Vilkdami tradicinius kostiumus ir oriai iškelę vėliavą Indianapolio lietuvaičiai planuoja žygiuoti visoje Amerikoje žinomame „Indianapolis 500“ eisenoje gegužės 26 d. Birželio 9 d. kartu su aštuoniolika kitų Europos šalių Indianapolio lietuvaičiai jau trečius metus iš eilės atstovaus Lietuvą Indianapolio vasaros festivalyje „Indy Midsommer Festival“, kurio metu perteikiamos Joninių tradicijos, lietuvaičiai turi galimybę papasakoti vietiniams Indianapolio gyventojams ir svečiams apie mūsų šalį ir kultūrą. Bendruomenė taip pat planuoja atstovauti Lietuvai tarptautiniame Indianapolio festivalyje lapkričio 9–11 dienomis. □

Kultūros kronika

Balandžio 27 d. Briuselio Karališkojoje konservatorijoje viename iš F. Chopin fortepijono rečitalių ciklo renginių koncertavo talentingasis Lietuvos pianistas **Lukas Geniušas**. Koncerte L. Geniušas atliko solo rečitalį, kuriame skambėjo F. Chopin septynios mazurkos, noktiurnas, du valsai ir sonata. Gausiai susirinkusiai tarptautinei Briuselio auditorijai L. Geniušo virtuoziškas pasirodymas paliko neišdildomą įspūdį ir susilaukė didžiulių ovacijų.

Balandžio 26–30 d. Tel Avive vyko kasmetinė tarptautinė šiuolaikinio meno mugė „Fresh Paint“. Šiemet joje pirmą kartą dalyvavo ir galerija iš Lietuvos – „Rooster“. Galerija „Rooster“ – bene aktyviausiai besivystančių meno rinkų mugėse dalyvaujanti Lietuvos galerija, o tuo pačiu ji pristato jaunąją talentingų lietuvių tapytojų kartą. Tel Avive galerijos ekspozicijoje buvo eksponuojami Andriaus Zakarausko, Aukšės Miliukaitės, Alinos Melnikovos, Vitos Opolskytės ir Staselės Jakunskaitės darbai. Šis įvairiapusiškas, bet tematiškai nuoseklus polilogas atskleidė, kuo gyvena šiandienos jaunoji Lietuvos dailininkų karta.

Gegužės 2 d. Lietuvių kalbos instituto žodynininkai prie instituto rūmų pasodino ąžuoliuką, skirtą Didžiojo Lietuvių kalbos žodyno atminimui. Antanas Balašaitis su sūnumi atvežė ąžuoliuką iš sėlių krašto Obelių apylinkės. Iš sėlių krašto – Zarasų apskrities Pažiegės kaimo – kilęs ir vienas žymiausių lietuvių kalbos tyrinėtojų Kazimieras Būga.